

הַלְבוֹת חֶמֶץ וּמִצֵּה פָּרֶק ו

א. מִצּוֹת עָשָׂה מִן הַתּוֹרָה לֶאֱכֹל מִצֵּה בַּלִּיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר, שֶׁנֶּאֱמַר "בַּעֲרֹב, תֹּאכְלוּ, מִצֵּה" (שמות יב, יח) בְּכָל מָקוֹם, וּבְכָל זְמַן. וְלֹא תִלֶּה אֲכִילָה זוּ בְּקֶרֶבֶן הַפֶּסַח, אֲלֹא זוּ מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה; וּמִצְוֹתֶיהָ כָּל הַלַּיְלָה. אֲבָל בַּשָּׂאֵר הַרְגֵּל, אֲכִילַת מִצֵּה רְשׁוּת רָצָה, אוֹכֵל מִצֵּה; רָצָה, אוֹכֵל אֶרֶז אוֹ דָּחַן אוֹ קְלִיּוֹת אוֹ פְּרוֹת. אֲבָל בַּלִּיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר בַּלָּבָד, חוֹבָה; וּמִשְׁאֲכָל כְּזִית, יֵצֵא יָדֵי חוֹבָתוֹ.

ב. בַּלַּע מִצֵּה, יֵצֵא; בַּלַּע מְרוֹר, יֵצֵא. בַּלַּע מִצֵּה וּמְרוֹר כְּאַחַד יָדֵי מִצֵּה יֵצֵא, יָדֵי מְרוֹר לֹא יֵצֵא: שֶׁהַמְרוֹר כְּטַפְלָה לְמִצֵּה. כְּרֹכֶן בְּסִיב וְכִיוּצָא בּוֹ וּבִלְעָן, אִף יָדֵי מִצֵּה לֹא יֵצֵא.

ג. אֲכַל מִצֵּה בְּלֹא כּוֹנֵה, כְּגוֹן שֶׁאֲנִסּוּהוּ גוֹיִים לֶאֱכֹל יֵצֵא יָדֵי חוֹבָתוֹ; אֲכַל כְּזִית מִצֵּה וְהוּא נִכְפָּה בַּעֲת שְׁטוּתוֹ, וְאַחֵר כֶּךָ נִתְרַפָּא חֵיב לֶאֱכֹל אַחֵר שֶׁנִּתְרַפָּא, לְפִי שְׁאוּתָהּ אֲכִילָה הִיתָה בַּשָּׂעָה שֶׁהִיָּה פֶטוּר מִכָּל הַמִּצְוֹת.

ד. אֵין אָדָם יוֹצֵא יָדֵי חוֹבַת אֲכִילַת מִצֵּה, אֲלֹא אִם כֵּן אֲכָלָה מֵאַחַד מִחֲמִשָּׁת הַמִּינִין שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא יֵאָכֵל, חֶמֶץ" (שמות יג, ג) וְנֶאֱמַר "תֹּאכְלוּ, מִצֵּה" (שמות יב, יח; שְׁמוֹת יב, כ): דְּבָרִים הַבָּאִים לְיָדֵי חֲמוּץ אִם אֲכָלָן מִצֵּה, יֵצֵא בְּהֵן יָדֵי חוֹבָתוֹ; אֲבָל שְׂאֵר הַדְּבָרִים, כְּגוֹן אֶרֶז וְדָחַן וְקִטְנִיּוֹת אֵין בְּהֵן מִצֵּה, לְפִי שֶׁאֵין בְּהֵן חֶמֶץ.

ה. הָעוֹשֶׂה עִיסָה מִן הַחֲטִיִּם וּמִן הָאֶרֶז אִם יֵשׁ בָּהּ טַעַם דָּגָן, יוֹצֵא בָּהּ יָדֵי חוֹבָתוֹ. עִיסַת הַכִּלְבִּים בְּזִמָּן שֶׁהָרוּעִים אוֹכְלִין מִמֶּנָּה, יוֹצֵא בָּהּ יָדֵי חוֹבָתוֹ; אֵין הָרוּעִים אוֹכְלִין מִמֶּנָּה, אֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ, שֶׁאֵין זוֹ מִשְׁמֶרֶת לְשֵׁם מִצֵּה.

ו. מִצֵּה שֶׁלְשָׁה בְּמֵי פְרוֹת, יוֹצֵא בָּהּ יָדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח. אֲבָל אֵין לְשִׁין אוֹתָהּ בֵּינָן, אוֹ שֶׁמֶן, אוֹ דְּבֶשׁ, אוֹ חֶלֶב מִשּׁוּם "לֶחֶם עֲנִי" (דברים טז, ג), כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ; וְאִם לֶשׁ וְאָכֵל, לֹא יֵצֵא יָדֵי חוֹבָתוֹ. וְאֵין יוֹצֵאִין לֹא בַּפֶּת מְרֹסָן, וְלֹא בַּפֶּת סָבִין; אֲבָל לֶשׁ הוּא אֶת הַקֶּמַח בְּסָבִין שְׁלֹו וּבְמֶרְסָנוֹ וְעוֹשֶׂהוּ פֶת, וְיוֹצֵא בָּהּ יָדֵי חוֹבָתוֹ. וְכֵן פֶּת סֵלֶת נִקְיָה בְּיוֹתֵר הָרִי זוֹ מִתֶּרֶת, וְיוֹצֵא בָּהּ יָדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח; וְאֵין אוֹמְרִין בָּהּ, אֵין זֶה "לֶחֶם עֲנִי".

ז. אַחַד מִצֵּה שֶׁנֶּאֱפֶת בַּתְּנוּרָה, אוֹ בְּאַלְפֶס, בֵּין שֶׁהַדְּבִיק הַבָּצֵק בְּאַלְפֶס וְאַחֵר כֶּךָ הִרְתִּיחַ, בֵּין שֶׁהִרְתִּיחַ וְאַחֵר כֶּךָ הַדְּבִיק; אֲפִלּוֹ אֲפִיָּה בְּקֶרֶקֶע, הָרִי זֶה יוֹצֵא בָּהּ יָדֵי חוֹבָתוֹ. וְכֵן אִם לֹא נֶאֱפֶת אֲפִיָּה גְמוּרָה, יוֹצֵאִין בָּהּ וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיוּ חוּטִין שֶׁלְבָצֵק נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה בַּעֲת שְׁפוּרְסָה. וְיוֹצֵאִין בְּרִיקָה הַשְּׂרוּי וְהוּא, שֶׁלֹּא נִמּוּחַ; אֲבָל מִצֵּה שֶׁבִשְׁלָה אֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ יָדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁהָרִי אֵין בָּהּ טַעַם הַפֶּת.

ח. אֵין אָדָם יוֹצֵא יָדֵי חוֹבָתוֹ בְּאֲכִילַת מִצֵּה שֶׁהִיא אֲסוּרָה לוֹ, כְּגוֹן שֶׁאֲכָלָה טָבֵל, אוֹ מִעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ, אוֹ שֶׁגִּזְלָה. זֶה הַכֹּל לְכָל שֶׁמְבָרְכִין עָלָיו בְּרֶכֶת הַמָּזוֹן, יוֹצֵא בָּהּ יָדֵי חוֹבָתוֹ; וְכָל שֶׁאֵין מְבָרְכִין עָלָיו בְּרֶכֶת הַמָּזוֹן, אֵין יוֹצֵא בָּהּ יָדֵי חוֹבָתוֹ.

ט. הַכּוֹהֲנִים יוֹצֵאִין בַּחֲלָה וּבַתְּרוּמָה, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא מִצֵּה שֶׁאֵינָה רְאוּיָה לְכָל אָדָם; וְכֵן יוֹצֵאִין בְּמִצֵּה שֶׁלְמַעֲשֵׂר

שני, בירושלים. אבל אין יוצאין במצה שלבכורים, אפלו בירושלים: מפני שהבכורים, אין בהן הטר בכל המושבות, ומעשר שני, אפשר שיפדה ויאכל בכל מקום; וכתוב "בכל מושבתיכם, תאכלו, מצות" (שמות יב, כ) מצה הראויה להאכל בכל המושבות, היא שיוצאין בה ידי חובה.

י. חלות תודה ורקיקי נזיר שעשה אותן לעצמו, אין יוצאין בהן: שנאמר "ושמרתם, את-המצות" (שמות יב, יז) מצה המשתמרת לענין מצה בלבד, היא שיוצאין בה; אבל זו, משתמרת לענין הזבח. ואם עשין למכר בשוק, הרי זה יוצא בה ידי חובתו: שהעושה למכר בשוק, בדעתו שאם לא ימכרו יאכל אותן; ונמצא בשעת עשיתן, שמרן לשם מצה.

יא. הכל חביבין באכילת מצה, אפלו נשים ועבדים; קטן שיכול לאכל פת מחנכין אותו במצוות, ומאכילין אותו כזית מצה. חולה או זקן שאינו יכול לאכל מצה, שורין לו רקיק במים ומאכילין אותו והוא, שלא נמוח.

יב. מדברי סופרים שאין מפטירין אחר מצה כלום, אפלו קליות ואגוזים וכיוצא בהן; אלא אף על פי שאכל מצה, ואכל אחריה מאכלות אחרות ופרות וכיוצא בהן חוזר ואוכל כזית מצה באחרונה, ופוסק.

יג. אסרו חכמים לאכל מצה בערב הפסח, כדי שיהיה הפר לאכילתה בערב; ומי שאכל מצה בערב הפסח, מכין אותו מפת מרדות. וכן אסור לאכל ערב הפסח, מקדם המנחה במעט, כדי שיכנס לאכילת מצה בתאווה; אבל אוכל הוא מעט פרות או ירקות, ולא ימלא כרסו מהן. וחכמים הראשונים היו מרעבין עצמן ערב הפסח, כדי לאכל מצה בתאווה ויהיו מצוות חביבין עליו; אבל בשאר ערבי ימים טובים, אוכל והולך עד שתחשך.